

Висока школа струковних студија
за образовање васпитача
Нови Сад

Petra Drapšina 8

21000 Novi Sad

MASTER RAD

UČINKOVITOST DALKROZ I KODALJ METODE U MUZIČKOM RAZVOJU DECE

Profesorka:

dr Mirjana Matović

Kandidatkinja:

Andrea Tot 2M/21

Novi Sad, avgust.2023

SAŽETAK

Tema istraživanja je uticaj i učinkovitost Dalkroz i Kodalj metode u radu sa decom od 5-18 godina. Predmet istraživanja je učenje muzičkih fraza, visine tona i ritma i ritmičkih sklopova kroz Kodalj i Dalkroz metode, odnosno igre. Cilj istraživanja je da ispita različite muzičke metode i utvrdi njihovu efektivnost u zavisnosti od uzrasta dece. Ispitane su tri grupe dece koja pohađaju folklorne časove u Kulturno Umetničkom Društvu Mađara u Vojvodini u Novom Sadu. Najmlađa grupa, na kojoj je i fokus ovog istraživanja, obuhvata decu od 5-8 godina, srednja od 9-12 godina, a najstarija decu od 13-18 godina. U svakoj od tri grupe je bilo najmanje 20, a najviše 30 dece. Rezultati istraživanja pokazuju da deca iz sve tri grupe mnogo lakše i brže usvajaju ova muzička znanja kroz ovakav vid rada i metoda. Deca pokazuju izuzetnu veliku motivaciju i želju za učenje teorije muzike kroz pokret.

Ključne reči: *Dalkroz, Kodalj, deca, razvoj, euritmija*

Summary

The topic of the research is the impact and effectiveness of the Dalkroz and Kodalj method in working with children aged 5-18 years. The subject of the research is the learning of musical phrases, pitch and rhythm, and rhythmic assemblies according to the Kodalj and Dalkroz method. The goal of the research is to examine different musical methods and determine their effectiveness depending on the age of the children. Three groups of children attending folklore classes in Novi Sad at the Cultural and Artistic Association of Hungarians in Vojvodina were examined. The youngest group, which is the focus of this research, includes children aged 5-8, the middle aged 9-12, and the oldest aged 13-18. There were at least 20 and at most 30 children in each of the three groups. The research results show that children from all three groups acquire this musical knowledge much easier and faster through this type of work and method. The children show an exceptionally high motivation and desire to learn music theory through movement.

Key words: Dalcroz, Kodalj, children, development, eurhythm

SADRŽAJ

SAŽETAK	2
UVOD	4
TEORIJSKI DEO.....	6
Muzičke metode u vaspitanju i obrazovanju.....	6
Dalkroz metoda.....	8
Euritmijske igre.....	9
Solfeđo	10
Improvizacija	11
Kodalj metoda.....	12
ISTRAŽIVAČKI DEO MASTER RADA.....	16
Predmet istraživanja.....	16
Cilj istraživanja	16
Hipoteze	16
Metod rada	17
Istraživanje.....	17
DISKUSIJA	25
ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA	28
KONSULTOVANI SAJTOVI.....	30

UVOD

Muzika je deo čovekove svakodnevnice, ono je nešto što može svakako uticati na čovekovo raspoloženje i tok dana. Kako na odrasle tako i na decu muzika može imati izuzetno pozitivan uticaj, u zavisnosti od vrste koju dete u datom trenutku sluša ono može motivisati dete, pokrenuti ga na akciju, pokret ili pak usporiti ga, pa čak i uspavati. Zbog njenog izuzetno pozitivnog uticaja na emocionalni, socijalni, kognitivni, pa čak i fizički razvoj dece vredno je baviti se muzikom sa decom.

Kada govorimo o muzici i deci u predškolsstvu i kasnije školskom dobu, ona je predstavljena često kao suvoparna teorija, ili se svodi na slušanje muzike, crtanje na muziku, ili možda neke koreografije plesa na muziku. Sve to ne predstavlja ništa pogrešno, ali postoji niz mogućnosti koje mogu produbiti dečije muzičko znanje i razvijati različite aspekte razvoja kod dece uz pomoć muzike. Za ovu svrhu učenja postoji niz muzičkih metoda kao što su Dalkroz, Kodalj, Suzuki, Orf, i kombinovana funkcionalna metoda Zorice Vasiljević, kod nas. Sve ove metode su se zalagale u povezivanju fizičke aktivnosti i muzike.

Vaspitanje i obrazovanje dece se danas gleda iz holističke perspektive gde dete celim svojim bićem učestvuje u svom razvoju i učenju. Pri tome je dete jedno aktivno biće svog učenja a ne pasivni posmatrač. Kroz različite čulne doživljaje, pokretom, čulom sluha ili vida dete uči i pamti doživljeno. Prema tome se može smatrati da teoriju muzike, koja je veoma često predstavljena kao suvoparna i apstraktna za decu, mogu mnogo lakše usvojiti i naučiti kroz fizičku ekspresiju i telesni doživljaj.

Fizičko kretanje i aktivnost predstavlja osnovnu potrebu ljudi uopšte, a posebno dece. Često se može primetiti da deca ne mogu mirno sedeti više od 10-15 minuta, naročito deca predškolskog uzrasta, baš zbog potrebe za kretanjem. Posao vaspitača/učitelja je da preusmeri ovu potrebu deteta u nešto korisno za njegov rast i razvoj, bilo da su to poligoni, motoričke ili muzičke igre. Začetnici prethodno pomenutih muzičkih metoda podržavaju ovu potrebu dece i usmeravaju je u smeru učenja teorije muzike kroz pokret i muzički doživljaj. Deca kroz ove metode najpre uče o svom telu, uče da kontrolišu svoje telo, da prave svesne pokrete, kasnije da te svesne pokrete ubace u određene delove muzike, a na kraju da se kroz sve to i muzički opismenjuju.

Kao instruktor mađarskog folklora radim sa decom već 8 godina unazad, na različite načine sam pokušavala decu naučiti šta su muzičke fraze, neke osnovne ritmove, ritmičke sklopove pa čak i učila pevati sa njima. Muzičke fraze i poneki ritmički sklopovi su najčešće izazivale problem i poteškoću kod većine dece. U prvom susretu sa ovim muzičkim metodama odlučila sam da ispitam njihovu efektivnost baš sa ovom decom, kako bi uvidela razliku prethodnog i novog rada sa njima. U ovom radu se ispituju Dalrkoz i Kodalj metode kroz praktičan rad sa decom.

U vrtiću u radu sa decom se najčešće susrećem sa tipičnim uključivanjem muzike u dečiju svakodnevnicu, slušanjem muzike, nekoliko koreografija na određene pesme, spontano plesanje i po neka razbrajalica koja se kroz projekte nauči sa decom (bez pokreta, eventualno uz tapšanje). Ovo je takođe bio jedan povod za istraživanje, pošto vaspitači nisu dovoljno upoznati sa ovakvim vidom rada i ovim metodama, te se nadam da prenosom ovakvih aktivnosti u radu sa decom u vrtiću može da se pokrene motivacija i zainteresovanost ostalih vaspitača za metodu dublje i ozbiljnije uključivanje muzike u svakodnevni rad vrtića i rast i razvoj dece.

Istraživački rad obuhvata rad sa decom od 5-18 godina ali je istraživački fokus stavljen na ranu razvojnu fazu, odnosno na predškolski uzrast. Deca uzrasta od 5-6 godina uglavnom još nisu u prilici da u potpunosti razviju ove muzičke veštine, te rezultati istraživanja kod ove uzrasne grupe predstavljaju najadekvatniju sliku učinkovitosti samih metoda i aktivnosti. Kod starijih uzrasnih grupa razvijene su veštine kod nekolicine dece, te postoji mogućnost stvaranje lažne slike o efektivnosti metoda. Pored toga se i početnici ovih metoda uglavnom slažu da ove veštine treba razvijati kod dece već u predškolskom uzrastu.

TEORIJSKI DEO

Muzičke metode u vaspitanju i obrazovanju

Kada govorimo o vaspitanju i obrazovanju dece danas, najviše se naginje ka holističkom pristupu. To znači da se celokupno vaspitanje i obrazovanje dece ne može posmatrati u odvojenim segmentima već kao celovito, gde je sve uzajamno povezano. U tom smislu, muzičko obrazovanje ne može postojati bez fizičkog, jezičkog ili matematičkog. Svi ovi aspekti u holističkom pristupu su integrisani, a dete se razvija kao celovito biće.

Deca predškolskog uzrasta uče i doživljavaju integrisano, što znači da se sva učenja odvijaju povezano, odnosno da se detetovo fizičko, emocionalno, čulno, socijalno i kognitivno učenje dešava istovremeno i isprepletano, te da se i njihov razvoj odvija istovremeno u različitim oblastima (Lazić i dr, 2019).

Muzika sama po sebi predstavlja važan deo detetovog i života odraslog čoveka. Dosadašnje muzičko obrazovanje u školama se najviše sastojalo od učenja teorije muzike bez ikakve integracije sa drugim oblastima. U vrtićima se najčešće muzika svodi na slušanje muzike i pevanja nekolicine poznatih dečijih pesama. Ovakav vid učenja teorije i usvajanje muzike uopšte, je često izazivalo poteškoću u radu vaspitača i monotonost kod dece. Deca su muziku doživljavala kao manje važnu i neuspešno usvajala nova znanja iz ove oblasti.

Iz ovog razloga počelo se istraživati i raditi u pravcu upotrebe različitih muzičkih metoda poput Dalkroz, Kodalj, Orf, Suzuki. Zajedničko je u svim ovim metodama da se odstupa od staromodnog shvatanja muzike kao posebne celine i pronalaze se kreativni načini gde se integriše nekoliko disciplina u jednu kako bi se ostvario holistički pristup u radu sa decom. Začetnici ovih metoda su primetili statičnost u tadašnjem sistemu i pronalazili i smišljali rešenja kako bi deci i odraslima omogućili lakši, zanimljiviji i zabavniji način približavanja muzike i razvijanje muzičkih veština. U vrtićima se još uvek najčešće malo radi na razvoju muzikalnosti i muzičkih sposobnosti kod dece, što je najčešće rezultat neinformisanosti o ovim različitim metodama ili pak izgovora da vaspitač sam nije dovoljno muzikalan. Za korišćenje ovih metoda je potrebno osnovno muzičko znanje vaspitača/učitelja/nastavnika, ali je sasvim dovoljno znanje koje se dobija na visokim školama i fakultetima koji obrazuju za ova zvanja.

Danas u nekim državama postoje zasebne škole muzike koje su specijalizirane za neku od datih metoda, međutim u svakodnevnom muzičkom obrazovanju u vrtićima i školama se najčešće ove metode mešaju, odnosno uzimaju se elementi od metoda i koriste po svom nekom nađenju. Koji elementi se uzimaju iz koje metode najviše zavisi od vaspitača, učitelja ili pak nastavnika koji ga koristi. Kao što je i navedeno, sve ove metode imaju svoje posebne karakteristike, međutim u ovom radu će se razraditi Dalkroz i Kodalj metode.

Zajedničko je u ovim metodama što se celo telo smatra izuzetno važnim sredstvom pomoću kojeg se razvija i uči muzikalnost i usvajaju znanja iz oblasti muzičke teorije. Začetnici ovih metoda pokret i muziku usko povezuju zbog iskustava koje ostavljaju za sobom na čoveku, koje kasnije mnogo lakše prelazi i u teoriju.

Pokret i fizička aktivnost u ranom detinjstvu predstavljaju osnovu za razvoj. Tako deca razvijaju snagu, jačaju telo, poboljšavaju svoje motoričke veštine i sposobnosti i kognitivni i socijalni aspekt razvoja (Lazić i dr, 2019, prema: Lepeš, 2011).

Pokret je sam po sebi osnovna potreba svakog čoveka a posebno deteta. Deca uče kroz doživljaje i čulna iskustva. Tako kada kroz pokret i čulno iskustvo doživi neki ritam u muzici ili muzičku frazu, ostaće mu sećanju.

Pokret je u muzici neizostavan i ima obrazovnu ulogu jer kao takva pomaže deci da razumeju elemente muzičke strukture. Uz pomoć pokreta se razvijaju afektivni, pishomotorni i kognitivni aspekti ličnosti deteta (Lazić i dr, 2019, prema: Petrović, 2015).

Mlađa deca po prirodi na muziku reaguju pokretom, tako što je doživljavaju i uče o njoj na ovaj način. U obrazovanju, kretanje uz muziku podstiče mogućnost igre, istraživanja, doživljaja, izražavanja i razumevanja muzike, kao i mogućnost nastavnika/učitelja da uvidi dečiju percepciju muzike. Kada je reč o deci potrebno je razviti svesnost pokreta i delova svog tela, što se radi kroz različite igre i vežbe. Deca treba da istraže svoje telo i mogućnosti svog tela, položaje i pokrete. Ovo se može postići isprobavanjem različitih položaja tela, kao i zanimljivih i nesvakidašnjih kreativnih pokreta, zamišljajući pokrete uz muziku ili čak pričanje priča kroz pokret (Juntunen, 2020).

Dalkroz metoda

Emil Žak Dalkroz (Émile Jaques-Dalcroze) je bio Švajcarski dirigent, kompozitor i pianista. Tokom njegovog rada kao profesora solfeđa u Konzervatorijumu u Ženevi (1892) primetio je da njegovi studenti imaju slabu ritmičku tačnost i slušno iskustvo muzike koju sviraju, kao i da muzika za njih nema mnogo veze sa zvukom i osećajem koji predstavlja sam po sebi. Primetio je da se muzika predaje kao suvoparna apstrakcija i pokrenuo inicijativu promene. Smatrao je da je potrebno uključiti čitav organizam za to kako bi razvili ritmički osećaj, razvoj uha odnosno sluha i emocionalnu svesnost. Dalkroz 1905. godine, prvi put praktično pokazuje svoje igre ili vežbe euritmije (Wagner, 2016).

Dalkroz metoda se zasniva na euritmiji. Ona predstavlja akciju u kojoj se zvuk i pokret ne mogu odvojiti. U njoj se muzikalnost, ritam, muzičke veštine i znanja uče kroz pokrete celog tela.

Euritmija je novi koncept u umetnosti kretanja koji se javlja na kraju veka kako na filozofskom tako i na praktičkom nivou. Pokreti su osnova života a javljaju se u ritmičkoj formi. Suština euritmije je temeljno ispitivanje zajedničkog delovanja pokreta i muzike koje ne znače unapred isplanirane pokrete već prati zakone kretanja uz muziku. Euritmijom se telo u pokretu, um i duhovna strana čoveka podjednako uključuju sa ciljem da se doživi jedinstvo i harmonija pojedinca sa okolnim svetom (Forrai, 2020).

„U euritmiji kao jedinstvenu metodu prevođenja zvuka u tjelesnu akciju (Obradović Ljubinković, 2016), muzičke vještine se savladavaju preko kinestetičkih vježbi koje utiču na razvoj prostorne inteligencije, pamćenja, mašte, originalnosti. Karakteriše ih pokret kao prirodna potreba ljudskog tijela koji je integrisan u konkretnu motoričku aktivnost.“ (Lazović i dr, 2021:104, prema: Krstić, 2020).

Veoma često se pominje i kao Dalkroz euritmija. Ona u sebi obuhvata ritmičke aktivnosti i pokrete, solfeđo i improvizaciju, a cilj mu je razvoj muzikalnosti. (Lazić i dr, 2022, prema: Juntunen & Hyvönen, 2004).

U ovoj metodi je važan sam proces a ne produkt učenja. Važnije je kako je dete nešto naučilo, nego ono što je naučilo (Wagner, 2016). Doživljaji i emocije koje kroz proces doživi i oseti su primarni u ovoj metodi.

Dalkroz metoda je bazirana na tri osnovna elementa:

- Euritmijske igre (saznanje i doživljaj muzike)
- Solfeđo (pevanje onog što se vidi i izražavanje doživljaja muzike)
- Improvizacija (spontano osmišljavanje muzičkih ideja pomoću mašte i unutrašnjeg sluha) (Kir, 2018, prema: Desnica i Košta, 2013).

Euritmijske igre

U ovoj metodi je telo centralni instrument. Emil Žak Dalkroz je verovao da prvi instrument koji čovek treba da nauči da svira jeste svoje telo. Studenti/deca/učesnici slušaju ritam date pesme i saopštavaju ono što čuju kroz pokrete tela. Dakle ova metoda povezuje muziku, telo, um i pokret (Almighty, 2021).

To su igre pomoću kojih se mogu naučiti muzičke fraze, tempo, ritmički sklopovi i tome slično. Kako bi postojao balans između mentalne i fizičke energije koja je potrebna prilikom svake aktivnosti, važno je obratiti pažnju na tempo kojim se vežbe odvijaju. Kod ovakvih igara je važno ići postepeno od lakših do težih „zadataka“ i usputno varirati kompleksnost vežbe u zavisnosti od stepena do kojeg su stigli učesnici. Pomoću ovakvog pristupa će se kod učesnika zadržati pažnja, koncentracija i motivisanost za dalji rad (Alperson, 1994, prema: Juntunen, 2020).

Može se reći da su euritmijske igre koncipirane prema Vigotskovoju „zoni narednog razvoja“ po kojoj se deci prezentuje zadatak koji je za stepen iznad njegovog sadašnjeg nivoa razvoja odnosno znanja kako bi uspešno rešio zadatak. Kada na ovaj način dođe do rezultata dete, ima veliki osećaj napretka i zadovoljstva, kao i motivisanosti. Ukoliko mu dajemo zadatak mnogo iznad njegovog razvoja, neće imati osećaj uspeha niti motivaciju, dok ukoliko dobije zadatak ispod svog nivoa razvoja, zbog previše jednostavnog dolaska do rešenja postoji opcija da će izgubiti motivaciju i želju za nastavkom.

Nekoliko primera euritmijskih igara:

- Igra pomoću koje se uči visina tona- uz instrumentalnu numeru „The Nutcracker Ballet Suite: "Tea (Chinese Dance) ""¹ u kojoj se jasno pravi velika razlika između visokih i niskih tonova. Na visoke tonove učesnici treba da se izdignu gore što više na prste i ispruže ruke, dok na niske da se sklupčaju nisko. Igra se može varirati tako što dok sve to rade hodaju u prostoru, ili samo kod visokih nota hodaju u prostoru i tome slično.
- Igra pomoću koje se uči održavanje ritma. Učesnicima podelimo maramu i na muzički primer „Dmitri Shostakovich - Waltz No. 2”² je potrebno da pomeraju desno-levo, gore-dole ili u bilo kom drugom smeru maramu, ali moraju da menjaju smer na poseban ritam. Igra može varirati tako što umesto maramu, hodaju na zadat ritam. Još jedna igra na ovu temu može biti i da učesnici hodaju po određenom ritmičkom obrascu (možda jednostavnije pesme na početku, četvorotaktne) i kada se muzika zaustave dalje isti ritam što su hodali tapšu u jednom mestu. Ova variacija³ je izvodljiva ukoliko se muzika svira u tom momentu, a ne pušta preko digitalnog sredstva.

Solfedžo

Solfedžo se zasniva na povezivanju slušnih i fizičkih iskustava. Dalkroz je upotrebio tradicionalni solfedžo veštinom pevanja, slušanja i beleženja muzike konceptima ritma i prostora (Lazić i dr, 2022).

Dalkroz odbacuje suvoparno učenje trajanja nota, visine i nazive tonova, umesto toga uključuje telo i pokret pomoću kojeg se mnogo lakše razume i oseti trajanje date note koje kasnije upisuju i na papir. Kada čovek oseti trajanje date muzike kroz svoje telo i njegov pokret, mnogo će se lakše kasnije muzički opismeniti.

Nekoliko primera igara Dalkroz metode pomoću kojih se uči solfedžo:

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=Azzybr7Myg4> posećeno 20.08.2023

² <https://www.youtube.com/watch?v=phBThlPTBEg> posećeno 20.08.2023

³ <https://www.youtube.com/watch?v=zsROX7pQdZM> posećeno 20.08.2023

- Učenje trajanja cele note⁴: Na klaviru se svira muzika u kojoj se naglašava početak svake cele note, a učesnici stoje jedni naspram drugih sa jednim balonom po paru. Baloni se dodaju, sa tim da na početak svake cele note treba da baci balon svom partneru.
- Učenje o četvorotaktnoj⁵ muzici i nota koja staju u nju: Postavi se četiri obruča koji predstavljaju četiri takta, ako je prazno to znači pauzu, a ako se postavi jaje znači notu. Jedan obruč označava jednu četvrtinu. Ukoliko se u isti obruč stavi više jaja, oni se srazmerno smanjuju. Na klaviru se svira melodija 4/4, i na svako jaje treba da se izgovori „chick“. Pošto je melodijom dato trajanje takta, jaja predstavljaju dužinu trajanja nota, a glas instrument kojim sviramo date dužine.

Improvizacija

Prema Lazić, Matović i Janković (Lazić i dr, 2022) improvizacija predstavlja izraz sopstvenih muzičkih ideja kroz pokret pomoću kojeg se stimuliše moć koncentracije, slušni kapaciteti i mašta. Učesnik improvizacijom dokazuje da je razumeo muziku i savladao njenu suštinu a istovremeno ima osećaj zadovoljstva i uspeha.

Improvizacija je jedna telesna aktivnost koja zahteva aktiviranje svih informacionih funkcija. Zahteva holistički pristup koji kombinuje telo i um u jednu holističku akciju (Mead, 1994, prema: Juntunen, 2020).

Latinski izraz *improvisare* znači neviđeno, odnosno nepripremljeno (Ansdell, 2015, prema: Wagner, 2016). Dakle, to je način izražavanja čoveka prema sopstvenom nahođenju, nešto novo što se još nije videlo.

U plesu se improvizacija jako često smatra najvišim „činom“, jer čovek ne ume improvizovati dok ne nauči sve iz čega će imati kasnije mogućnost napraviti improvizaciju. Dakle njoj prethodi niz aktivnosti usvajanja pokreta i znanja. U improvizaciji pokreti moraju biti svesni, a ne spontani i slučajni, baš zbog toga se i kaže da je holistička akcija tela i uma. Postoji niz vežbi kao što su zagrevanje tela pre neke fizičke igre, gde se učesnicima naglašava na koji deo tela da obrate pažnju, ili na poziciju odnosno položaj tela u prostoru, koji utiču na razvijanje „svesnosti“ tela odnosno

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=poRQL0oH-Ns> posećeno 20.08.2023

⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=YxQjY1O4WYU> posećeno 20.08.2023

pokreta. Kada je učesnik već dovoljno uvežban u smislu da svaki pokret koji napravi, pravi sa namerom a ne slučajno, tada je teoretski spreman da improvizuje od toga čime raspolaže.

Jedan vid odnosno početak improvizacijske igre će biti i prikazan u samom radu, koji nipošto ne može da se smatra pravom improvizacijom, ali je igra koja navodi učesnike u tom smeru. Primer improvizacijske igre u plesu može biti ilustrovanje pokreta kroz slike (pokret ruku, nogu, tapšanje, i tome slično). Kada se dovoljno uvežbaju ovi pokreti kroz slike, zajednički, nastavnik pokazuje sliku koju treba svi da rade, smenjuje ih, ili postavi na vidno mesto redosled slika odnosno pokreta i kaže da se od svakog radi po 3 pokreta a zatim prelazi na sledeću sliku. Tek posle može improvizacijski deo igre biti da svako sebi postavlja slike po kojem redosledu želi raditi pokrete, zadati ga kao zadatak drugima, a kasnije isto to uraditi ali bez slika. Ovo svakako ne predstavlja pravu improvizaciju, ali je korak vežbe prema istoj.

Često se dešava da su učesnici u muzici naviknuti na neki šablon da li pokreta ili muzike koju sviraju, pa im je teško izaći iz tog šablona zbog straha da je to jedini „dobar“ način. Zbog toga su ovakve improvizacijske igre veoma korisne kako bi se svi ohrabрили u stvaranju novih ideja.

Kodalj metoda

Zoltan Kodalj (Kodály Zoltán) je bio mađarski kompozitor, pedagog, etnomuzikolog, filozof i lingvista.

Kodalj je svojom muzičkom pedagogijom stvorio potpunu novu metodologiju u školama širom sveta. Njegovi muzičko-pedagoški principi se primenjuju u Mađarskoj a pored toga i u pojedinim školama šireg sveta, naročito u Sjedinjenim Američkim Državama. Bio je inspirisan narodnim pesmama i običajima iz kraja u kojem je proveo svoje detinjstvo. Zvučno je snimao i sakupljao pesme i napeve širom Mađarske uz blisku saradnju etnologa Bartok Bele. Kodaljev rad vokalnih i vokalno-instrumentalnih dela je promenila sliku o mađarskoj narodnoj muzici (Boni, 2020).

U Kodalj metodi su deci prvo predstavljeni muzički pojmovi kroz iskustvo i učešće, kao što je pevanje, pokret i slušanje. Kodalj je otkrio da pokretni-do solfeđo pomaže u razvoju osećaja tonskog kapaciteta (Almighty, 2021). Smatrao je da svako dete koje je sposobno da nauči da čita

i piše svoj maternji jezik, može da nauči da čita i piše i notni tekst. Prema Kodalju, paralelno sa čitanjem i pisanjem maternjeg jezika trebalo decu i muzički opismenjivati.

Za njega je glas primarni i najvažniji instrument, koji se ne može u potpunosti naučiti svirati bez pevačkog znanja. Dakle prvenstveno se deca muzički opismenjivaju pevanjem a u kasnijem obrazovanju već i sviranjem. U metodi se naglašava da se ne misli isključivo na glasovno i tehnički oblikovano pevanje već na muzikalno (Radočaj-Jerković, 2017, prema: Kir, 2018).

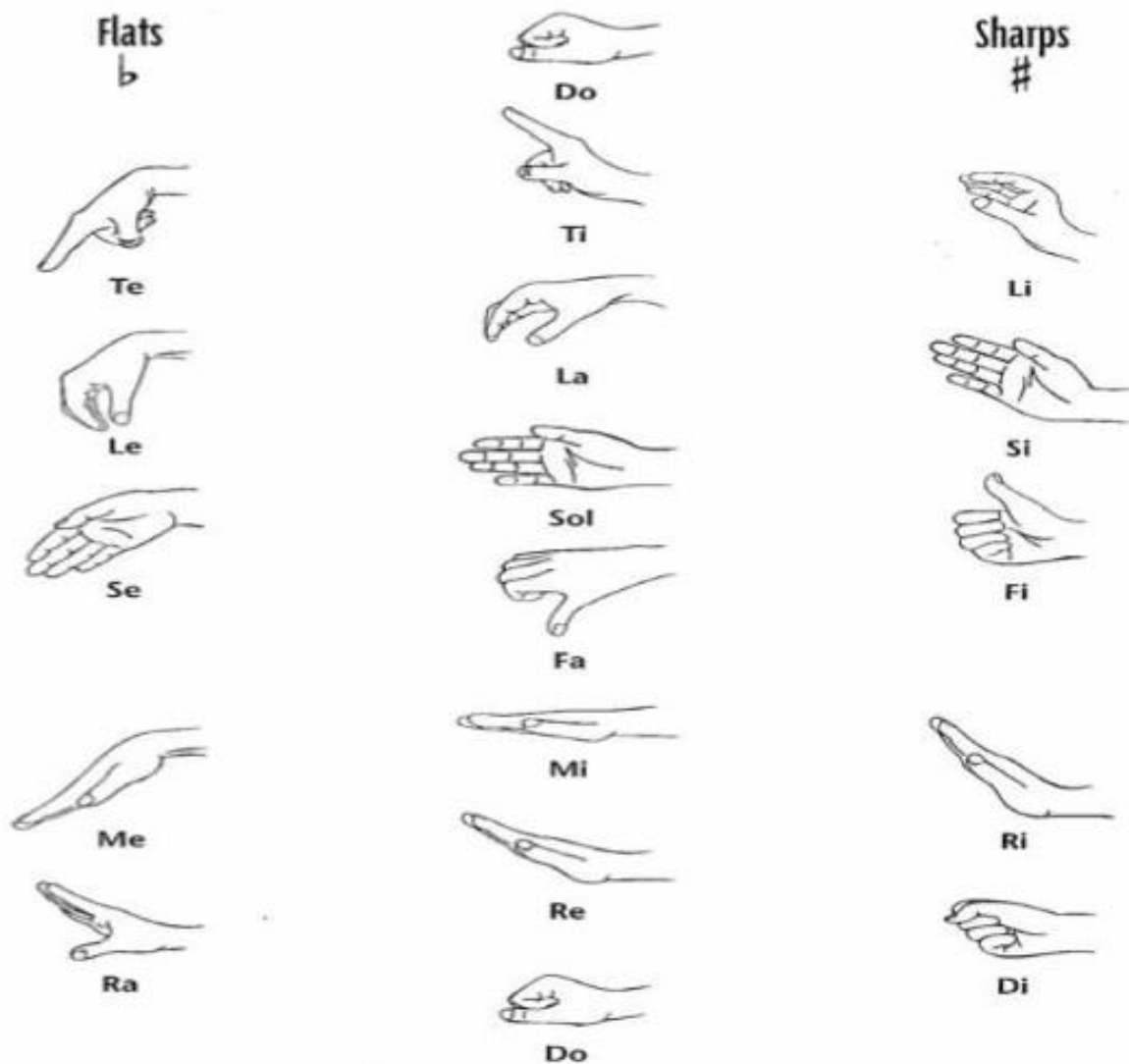
Cilj Kodalj metode:

1. Kreiranje muzičke podloge deci u školama
2. Formiranje ličnosti (svestrane ličnosti)
3. Stvaranje ravnoteže između obuke stručnog osoblja i javnog obrazovanja

Glavne forme: pevanje, pevanje uz pomoć ruku, slušanje muzike (Huszár, 2013).

Muzičko opismenjivanje Kodalj započinje relativnom solmizacijom. Smatrao je da je, naročito na početku muzičkog obrazovanja mnogo važnije shvatiti odnose tonova kroz funkcije nego njihove apsolutne vrednosti. Relativna solmizacija znači da početni ton *do* nije uvek ton C nego tonika relativnog tonaliteta (na primer u A duru je *do* ton A), što predstavlja osnovu Kodaljeve metode. Želeo je da izbegne učenje teorije muzike pre njene primene, posebno kod dece koji uče svirati neki instrument. Ideja mu je bila da se pesma uči kroz igru a da se pri tome deca upoznaju sa elementima muzičke teorije (Boni, 2020).

Pomoću relativne solmizacije deca mogu lakše shvatiti „razmake“ između tonova, koje mogu primenjivati u pevanju ili sviranju. Kada u bilo kom tonalitetu nauče sa kojeg tona kako mogu preći na sledeći, i uvežbaju snalaženje među tonovima, tada već mogu preći na učenje njihovih apsolutnih vrednosti. Kao pomoć i metoda učenja pevanja služila je fonomimika. Ona predstavlja sastavni deo Kodaljeve metode, gde se pomoću pokreta ruku vizualizuje skala. Fonomimika (Fotografija 1) je jedna veoma interesantna metoda koja može biti od velike pomoći u ovoj svrsi. Naime ljudima skale, tonovi i odnosi između istih jako često predstavljaju nešto apstraktno, u čemu ova metoda može pomoći. Kada dete sopstvenim pokretom vizualizuje a istovremeno i oseti visina tona na kojoj treba da se nalazi i odnos susednih tonova, mnogo će lakše preneti to i na svoj glas a kasnije i instrument ili papir.

Fotografija 1: Znakovi ruku prema Kodalj metodi. Fotografija preuzeta sa interneta

Na fotografiji 1. se vidi da pored osnovnih tonova relativne skale postoje i sniženi i povišeni tonovi. Ukoliko se deca ili odrasli prvi put susreću sa ovim načinom pevanja važno je uvoditi im znakove polako, počevši od osnovne skale. Kada dobro uvežbaju osnovnu skalu, i umeju već nekoliko pesama otpevati, prikazati kao i kada se već snalaze i glasovno u odnosima među tonovima, tada se već mogu uvoditi povišeni i sniženi tonovi. Naime za usvajanje ove metode je potrebno vreme i puno vežbe, jer uključuje i motoriku ruku, povezivanje pokreta sa glasom, a istovremeno i pevanje teksta po datim visinama koje istovremeno rukom i pokazuju.

Kodalj je imao veliki uticaj na mađarsku narodnu muziku. Kao što je već i pomenuto, skupljao je i snimao napeve i mađarske narodne pesme, ali je pored toga i koristio te pesme u svojoj metodi

učenja. Jedan od razloga za njihovo korišćenje je bilo stvaranje osećaja nacionalnog identiteta već u ranom uzrastu dece. Deca kroz te pesme uče o svojim precima, prošlosti svog naroda i upoznaju se sa svojim nacionalnim blagom. Pored toga mnoštvo mađarskih narodnih pesama je dovoljno jednostavno a u isto vreme dovoljno muzikalno da kroz njih uče osnovnu teoriju muzike njegovom metodom (Boni, 2020).

Pored narodnih pesama Kodalj se zalagao i za učenje teorije muzike paralelno sa maternjim jezikom. Govor i muziku je usko povezao, tako je nastao i način učenja ritmičkih sklopova i dužina trajanja tona.

RHYTHM SYLLABLES			
ta		ta-ah-ah	♪
ti-ti	▢	ta-ah-ah-ah	♩
tri-o-la	▢▢	syn-co-pa	♩ ♩
tiri-tiri	▢▢▢	tai ti	♩
tiri-ti	▢▢	ti tai	♩
ti-tiri	▢▢	tim-ri	▢▢
ta-ah	♪	ri-tim	▢▢

Fotografija 2: Nazivi tona po dužini trajanja prema Kodalju. Fotografija preuzeta sa interneta

Na fotografiji 2. se mogu videti nazivi tonova prema dužini trajanja, kao i nekih ritmičkih sklopova. Kodalj se, kao i Dalkroz, zalagao za učenje kroz pokret, tako se prilikom učenja ritmičkih sklopova koristi ruka kao pomoćno sredstvo. Ruka lupa u tlo ili tapše određen ritam, dok po Kodalju celu ovu akciju treba i verbalno pratiti nazivima dužine tonova ili ritmičkog sklopa.

Učesnici i u Kodalj i u Dalkroz metodi postaju aktivni učesnici svog razvoja i učenja teorije muzike.

ISTRAŽIVAČKI DEO MASTER RADA

Predmet istraživanja

U ovom istraživanju fokus je na muzičkim metodama, odnosno uticaju i efektivnosti muzičkih metoda u različitim uzrasnim periodima. Istraživan je proces usvajanja muzičkih fraza, ritmičkih sklopova i visine tona kroz Dalkroz i Kodalj metode. Ispitane su tri grupe dece koja pohađaju folklorne časove u Novom Sadu u Kulturno Umetničkom Društvu Mađara u Vojvodini. Najmlađa grupa obuhvata decu od 5-8 godina, srednja od 9-12 godina a najstarija decu od 13-18 godina. U svakoj od tri grupe je bilo najmanje 20 a najviše 30 dece. Centralni deo istraživanja je zasnovan na informacijama iz najmlađe uzrasne grupe.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je da ispita različite muzičke metode i utvrdi njihovu efektivnost u zavisnosti od uzrasta dece. Zadatak istraživanja je:

- Da utvrdi učinkovitost usvajanja muzičkih fraza kroz pokret i Dalkroz metodu
- Da utvrdi učinkovitost usvajanja različitih ritmova i ritmičkih sklopova kroz pokret i verbalnu reprodukciju Dalkroz i Kodalj metodom
- Da utvrdi učinkovitost učenja pesme kroz solmizaciju i pokreta ruku Kodaljevom metodom.

Hipoteze

1. Deca svih uzrasta lakše razvijaju sposobnost shvatanja muzičkih fraza kroz pokret.
2. Deca svih uzrasta lakše shvataju ritam i ritmičke sklopove kroz mešavinu pokreta i verbalizacije pokreta i samim tim lakše uspevaju da ih kombinuju.
3. Deca svih uzrasta jednostavnije prelaze teže delove pesama, odnosno glasovnih skokova u pesmama pomoću Kodaljeve metode i pokreta ruku.

Metod rada

U svrhu ovog istraživanja se koristio praktičan rad sa decom iz Kulturno Umetničkog Društva Mađara u Vojvodini. Deca su bila podeljena u tri grupe, najmlađa grupa je obuhvatala decu od 5-8 godina, srednja od 9-12 godina a najstarija decu od 13-18 godina. U svakoj od tri grupe je bilo najmanje 20, a najviše 30 dece. Istraživanje se vršilo dvaput nedeljno tokom tri nedelje na regularnim folklornim probama dece. Aktivnosti su postepeno nadograđivane u skladu sa brzinom usvajanja date grupe.

Istraživanje

Stručno istraživački rad se sastojao od tri aktivnosti:

1. Usvajanje muzičkih fraza

Koristeći Dalrkoz metodu ispitivalo se dečije shvatanje muzičkih fraza tako što je deci puštena jednostavna četvorotaktna pesma (mađarska narodna, koju deca već dobro poznaju- iz mesta Šomod⁶) i dali im zadatak da kada čuju početak svake nove „rečenice“ odnosno kada muzika kao da „udahne“, oni tada skoče (Fotografija 3) . Kod najmlađih se nije insistiralo na tome da bude početak muzičke fraze, mogao je biti i kraj, dok se kod ostalih ovo i naglašavalo. Nakon što su počeli da shvataju zadatak, puštene su im i drugačije pesme, ali isto četvorotaktne mađarske narodne, dok je na kraju puštena njima nepoznata pesma: Yann Tiersen - Comptine d'un autre ete⁷.

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=97RWGcVXcl0> (Posećeno 29.06.2023.)

⁷ <https://www.youtube.com/watch?v=NvryolGa19A> (Posećeno 29.06.2023.)

Fotografija 3: Skok na promeni u muzičkoj frazi

2. Ritam i ritmički sklopovi

Koristeći Dalkroz i delimično i Kodalj metodu uticalo se na razvoj dečije svesti o postojanju različitih ritmova i ritmičkih sklopova. Za ovu aktivnost su se pripremili zeleni kvadrati koji su označavali pola note i nazvani su **TA-A**, plavi trouglovi koji su označavali črtvrtinu note i nazvani su **TA**, i crveni krugovi koji su označavali osminu note i nazvani su **TI** (Fotografija 4) Sama aktivnost dolikuje Dalkroz metodi, dok su nazivi izvađeni iz Kodaljeve metode. Aktivnost je izgledala tako da su svi ovi oblici postavljeni na pod i puštena je četvorotaktna pesma (Tući ko- iz mesta Mezofold) ⁸ na koju su trebali hodati u prostoru i kada bi prišli nekom od oblika, u tom

⁸ <https://www.youtube.com/watch?v=fTR27fFLlxE> (Posećeno 29.06.2023.)

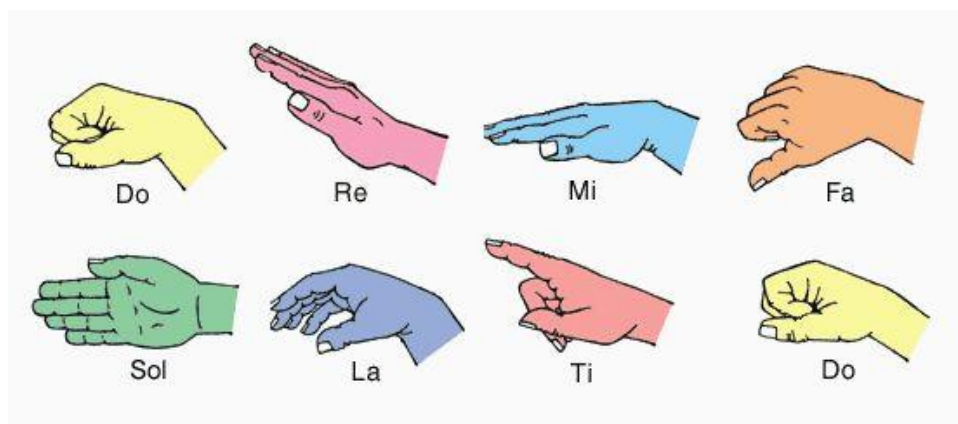
datom ritmu su trebali da hodaju po njemu onoliko koliko su želeli a zatim kretati dalje. Ova aktivnost je nadograđivana tokom vremena.

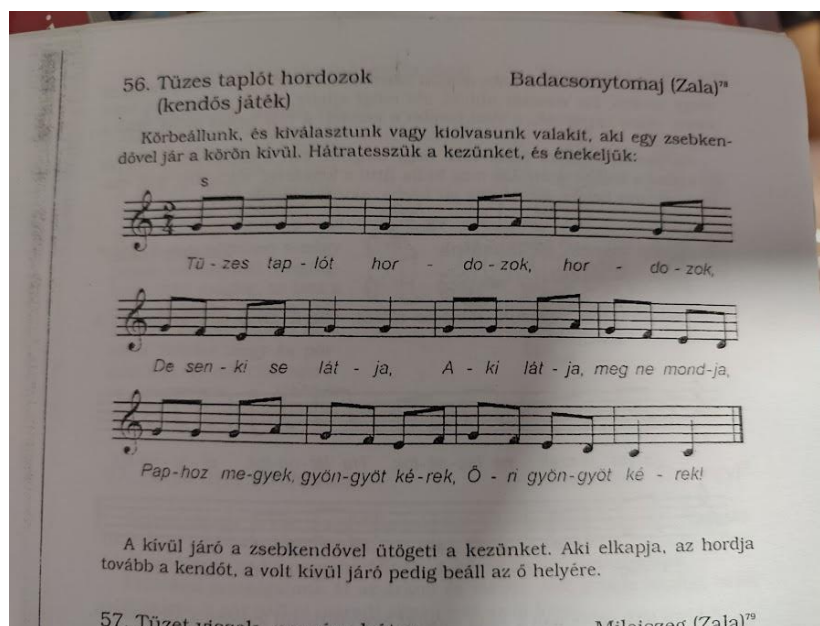
Fotografija 4: Sredstva za aktivnost usvajanja ritma i ritmičkih sklopova

3. Visine tona

Koristeći Kodaljevu metodu učenja pevanja pomoću pokreta ruku (Fotografija 5) i solmizacije a kasnije samog teksta sa decom smo učili pesmu „Nosim vatreni filc“ (Fotografija 6).

Fotografija 5: Znakovi ruku po Kodalj metodi. Slika preuzeta sa interneta

Fotografija 6: Mađarska narodna pesma koja se učila po Kodaljevoj metodi

Sve pomenute aktivnosti su se ponavljale i uvećavale dvaput nedeljno tokom 3 nedelje. Pratilo se razvijanje i usvajanje njihovih znanja i veština i naspram toga dodavalo ili oduzimalo od pojedinih zadataka.

Usvajanje muzičkih fraza započeto je sa deci dobro poznatom pesmom (iz mesta Šomođ)⁹ i zadatak je bio da skoče na početak muzičke fraze u mestu (kod najmlađe grupe se nije insistiralo na početku muzičke fraze, već kada je promena u muzici), još prilikom prvog susreta sa zadatkom kod svake grupe se dodalo to da šetaju u prostoru i na početak muzičke fraze skoče. Kod dve starije grupe je isprobano i to da umesto poskoka bude promena smera kretanja. Skokovi na početku muzičkih fraza su kod sve tri grupe išle bez problema nakon nekoliko pokušaja, međutim promena smera kretanja nešto teže, što se može povezati sa tim da to ne daje nikakav zvučni efekat i samim tim nesigurnija deca ne uspevaju reagovati na vreme. Nakon što su se uvećbali i shvatili zadatak počelo se sa izmenom pesme uz koje deca realizuju aktivnost. Prvo su se pustile dve-tri različite četvorotaktne mađarske narodne pesme (Tući ko-Mezofold¹⁰, Zagđva Banda-Kaločai marš¹¹) koje

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=97RWGcVXcl0> (Posećeno 29.06.2023.)

¹⁰ <https://www.youtube.com/watch?v=fTR27fFLlxE> (Posećeno 29.06.2023.)

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=APdqBowIUf8> (Posećeno 29.06.2023.)

već poznaju a na kraju pustili 1:30 minuta pesme Yann Tiersen - Comptine d'un autre ete¹² koju nisu poznavali. Kod ove poslednje pesme se vratilo na to da hodaju i na početak fraze skoče. Zanimljivo je bilo da su dve mlađe grupe bez problema uspela da izvrše zadatak i na nepoznatu pesmu, dok je najstarija grupa dece produžavala muzičku frazu duplo, odnosno na jednu promenu većina uopšte nije reagovala. Ovo se može povezati sa tim da su verovatno nakon više od 6-7 godina plesanja folklora naučena i naviknuta na duže muzičke fraze pa im samim tim nije prirodno da od toga bude kraće. Prilikom trećeg susreta sa ovom aktivnošću deca su već lakše reagovala na novije pesme i uspešnije odradila zadatak.

Fotografija 7: Tapšanje i menjanje smer kretanje na početak muzičke fraze

Tada je pokušano da se nadogradi zadatak tako što prilikom nove muzičke fraze pored promene smer, trebali su i ukoliko vide nekog pored da „bace pet“ jedno drugom a ukoliko nema nikog da tapšu jednom (Fotografija 7). Ovo je bilo ponešto teže jer su na više stvari morali obratiti pažnju, ipak srednja i starija grupa je uspela da se izbori i sa ovim nakon nekoliko pokušaja. Još jedna od varijacija je bila da se uhvate u par i zajedno okrenu smer kretanja na početak muzičke fraze (Fotografija 8). Ovo se pokazalo kao najefektniji način shvatanja promene muzičke fraze jer su sigurnija deca koja su već shvatala, mnogo pomogla nesigurnijoj deci da shvate i razumeju i oni.

¹² <https://www.youtube.com/watch?v=NvryolGa19A> (Posećeno 29.06.2023.)

Fotografija 8: Promena smera kretanja na promenu muzičke fraze kod najmlađe grupe u paru

Ritam i ritmički sklopovi su usvajani fragmentarno tako što se kod sve tri grupe krenulo od plavog trougla odnosno četvrtine note koji je nazvan TA. Nakon što je pokazano i razgovarano o tome šta je to i kako se zove, raspoređeno je svuda po podu i pokazano kako treba da se kreće po njima dok svira muzika. Deca su trebala da šetaju po prostoru sve dok ne naiđu na trougao gde u određenom ritmu četvrtine note treba da hodaju i govore istovremeno sa pokretima nogu TA. Na trouglovima su mogli da „odšetaju“ toliko četvrtina koliko su želeli i zatim ići dalje. Sledeći ritam koji je sledio je bio crveni krug, osmina note odnosno TI. Između plavih trouglova raspoređeni su i kružići i ponovo je postavljen isti zadatak stim da je sad već postojala razlika u ritmu „sporije i brže“. Na kraju je dodat i zeleni kvadrat, polovina note odnosno TA-A koji je bio najsporiji i najteži za usvajanje kod mlađe dece. Prilikom prvog susreta sa ovim znakovima i ritmovima sva deca su uspešno otplesala četvrtinu note, većina je i osminu, dok je oko pola dece uspelo polovinu note da otpleše. Najstarija deca su sa lakoćom uspela, dok su kod najmlađih tek 4-5 uspeli od 25 dece. Nakon trećeg susreta je već i kod mlađih pola grupe uspešno izvršavala zadatak. Kod srednje grupe je bilo dece koja su pokušala samostalno napraviti neki novi ritmički sklop preskakajući sa jednog na drugi oblik poštujući njihov ritam, i sklapajući već ozbiljnije sklopove. Ova aktivnost je nadograđena tako što je na trećem susretu kod dve starije grupe uvedeno pravilo da koji oblik pipnu poslednje u tom ritmu treba da se kreću do sledećeg oblika. Ovo se pokazalo izuzetno dobro

i korisno jer su deca koja su sa namerom izbegavala njima teže ritmove tada ponekad ipak morala isprobati kada su naleteli na njih i uvežbavala iste.

Fotografija 9: Aktivnost usvajanja ritma i ritmičkih sklopova kod srednje grupe

Naredna nadogradnja je bila to da su se podelili u parove, izabrali četiri oblika i od tih poredali i pravili sami svoj ritmički sklop gde je jednom zadavao jedan a drugi put drugi zadatak. (Fotografija 10)

Fotografija 10: Variacija samostalnog smišljanja ritmičkog sklopa i zadavanja zadatka drugom

Kodaljeva metoda učenja pesama pomoću pokreta ruku je započeta tako što je nekoliko puta uvežbavano pevanje same C dur oktave pomoću pokreta ruku. Nakon toga se po muzičkim frazama učila pesma „Nosim vatreni filc“ (Fotografija 6) solmizacijom (Fotografija 11). Kod sve tri grupe se držalo solmizacije tokom četiri susreta. Primećivano je da u 9. taktu gde je poslednja nota FA, deca redovno glasovno silaze na RE, tada se nekoliko puta uvežbavao samo taj takt, naglašavajući da obrate pažnju na pokret ruku i samim tim su obratili pažnju i da glasovno isprate pokrete. Prilikom svakog susreta se vraćalo na 9. takt kako bi ga svako uspeo usvojiti. Kada je uviđeno da glasovno uspevaju pravilno otpevati pesmu, prešlo se na tekstualni deo koji je išao mnogo laganije nego kada se bilo koja druga pesma učila bez ove metode. Može se reći da je to baš zbog toga što su melodiju već uvežbali a ostao je sam tekst da se nauči. Svakako se i prilikom pevanja sa tekstom pokazivala solmizacija rukama, što je bio prvenstveno otežavao zadatak, međutim već 5. i 6. susret je i to išlo mnogo jednostavnije i lakše.

Fotografija 11: Kodaljeva metoda učenja pesme

DISKUSIJA

Poznajući decu i radeći sa njima već preko 5 godina, može se zaključiti da ove metode, konkretno ove tri aktivnosti mnogo olakšavaju usvajanje ovih znanja i razvijanje njihovih muzičkih veština. Najkorisniji od svih prilikom učenja folkloru jeste uvežbavanje i učenje ritma i ritmičkih sklopova, jer sami oblici deci daju mnoštvo mogućnosti da sami prave varijacije, smišljaju svoje ritmičke sklopove, pa čak i da zadaju drugom detetu zadatak i prilikom njegove provere, proveravaju i sami sebe. Neki ozbiljniji plesni korak se takođe može lakše shvatiti pomoću ovih oblika nego samom demonstracijom. Deca su uspela da izraze svoju kreativnost sklapajući i smišljajući ritmičke sklopove prilikom takoreći „slobodnih“ aktivnosti. Jako je bilo korisno što su deca svoje pokrete i verbalno potpomagali. Može se pretpostaviti da će ovo biti osnova učenja nadaljnjih težih koraka u ovim grupama.

Muzičke fraze su takođe često nešto apstraktno deci šta su dosad učili pomoću kreda tako što su iscrtavane linije dok traje fraza i kretale nove kada je krenula nova fraza. Vrlo često deca nisu razumela prelaze i nisu osetila jednostavno kada je promena, dok pomoću ove aktivnosti i koristeći pokrete tela vrlo brzo su sva deca usvojila sposobnost da obrate pažnju, slušaju i reaguju na promenu. Mlađoj deci je najviše pomoglo to kada smo im rekli da kad čuju kao „predah“ u muzici tada poskoče, pa su čak i sami pored skoka udahnuili jednom glasno prilikom aktivnosti kako bi lakše shvatali taj prelaz. Najefektniji način je svakako bio u paru kada su mogli jedni drugima pomagati da osete prelaz iz jedne u drugu muzičku frazu. Aktivnost se pokazala efektivno najviše jer se primetilo da starija deca zbog prethodno naučenih, uvežbanih i usađenih fraza preskaču jedan ceo muzički red. Ova aktivnost ih je naterala na slušanje i istinski razumevanje fraze u bilo kojoj sledećoj pesmi.

Korišćenjem Kodaljeve metode se otvaraju mogućnosti vežbanja i učenja pevanja naročito zahtevnijih pesama i kod mlađih uzrasta. Pokazalo se deci interesantnim i motivišućim, pošto vrlo često izbegavaju pevanje, ovo im je davalo izazov koji su hteli da pređu. Nakon samo nekoliko susreta sa ovom metodom deca su uspela da povežu motoriku ruku sa svojim glasom i zajedno „skakala“ glasovno i motorički na određene tonove.

Istraživanje je rađeno na grupi dece koja plešu u folklornim grupama barem 3 godine, a mnogi od njih i 5 ili 10 godina. To znači da ovoj deci nisu nove muzičke aktivnosti i zadaci gde je potrebno da slušaju i obrate pažnju na muziku, naročito učenje nekih ritmičkih sklopova i ritmova. Kod njih su sve tri aktivnosti u kratkom vremenskom periodu bile izuzetno uspešne, međutim kod dece kojima su muzičke aktivnosti i vežbe nove, smatram da su ove metode isto tako veoma efektne i korisne ali verovatno je potrebno nešto više vremena za njihovo usvajanje naspram ove grupe dece. Kada bi se uporedilo vreme kojom su ova deca folkloraša usvojila samo nekoliko ritmičkih sklopova i dužina trajanja nota bez ovih metoda, i kasnije sa metodom, može se reći da zbog same motivisanosti dece i zanimljivog, igrovnog zadatka deca mnogo brže i lakše usvajaju i osećaju ritam i trajanje tonova.

ZAKLJUČAK

Predmet istraživanja je efektivnost Dalkroz i Kodalj metode u radu sa decom od 5-18 godina. Kroz konkretne aktivnosti i igre u kojima su deca učili o muzičkim frazama, visini tona (pevanje fonomimikom) i ritmu odnosno ritmičkim aktivnostima se ispitivala efektivnost ove dve metode. U radu sa tri grupe različitih uzrasta dvaput nedeljno tokom tri nedelje su se uspela usvojiti ova znanja kod dece.

Upoređenjem prethodne vrste rada bez ovih metoda i rada sa ovim metodama se može zaključiti da deca uz pokret i doživljavanjem muzike celim telom mnogo brže i lakše usvajaju teoriju muzike pomoću koje se kasnije i muzički opismenjavaju.

Na osnovu dobijenih rezultata nameće se zaključak da je potrebno baviti se ovim metodama u vrtićima i školama, te da je potrebno upoznati vaspitače i učitelje o različitim kreativnim načinima učenja teorije muzike sa decom. Iz dosadašnjeg iskustva, smatram da su vaspitači nedovoljno upoznati sa ovim mogućnostima, te da sebe vide nedovoljno muzički obrazovanim za ozbiljnijim bavljenjem muzikom sa decom predškolskog uzrasta.

Ovo istraživanje otvorilo je put novom čije usmerenje može biti u pravcu ispitivanja učinkovitosti metoda kod dece koja su u potpunosti bez muzičkog iskustva. U ovom radu, ispitanici imaju elementarno muzičko iskustvo kroz časove folklora od 3, pa do 5-10 godina, te su dosta muzičkih veština i znanja u međuvremenu i razvili. Interesantno bi bilo ispitati metode sa decom u vrtiću ili školi, gde bi verovatno bilo potrebno znatno duže vreme za dobijanje ovakvih rezultata.

LITERATURA

Boni, K. (2020). *Vokalno stvaralaštvo Zoltana Kodalyja*. Diplomski rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Akademija za umjetnost i kulturu u Odijeku. Preuzeto sa: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:710991>

Juntunen, M.-L. (2020). Ways to enhance embodied learning in Dalcroze-inspired music education. *International Journal of Music in Early Childhood*. Volume 15 Number 1. 39-59.

Kir, I. (2018). *Temeljna načela glazbeno-pedagoških pravaca Carla Orffa, Zoltána Kodálya i Emilea Jaques-Dalcrozea*. Završni rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Umetnička akademija u Osijeku.

Lázár, K. (2004). *Gyertek, gyertek játszani! II. Játékközlés: Dunántúl*. (243) Budapest. Eötvös József könyvkiadó.

Lazić, S., Matović, M., Velišek-Braško, O. (2019). Integracija pokreta u metodički aktivnostima studenata-budućih vaspitača. Stručni članak. Fakultet za sport i turizam, Novi Sad. *TIMS Acta* 12, 27-37. doi: 10.5937/timsact13-20421

Lazić, S., Matović, M., Vuković, S. (2021). Dalkroz metoda: Elementi integracije muzike i pokreta. Vaspitanje i obrazovanje: *Časopis za pedagošku teoriju i praksu*. 2. 103-112

Lazić, S., Matović, M., Janković, M. (2022). Euritmija u holističkom razvoju deteta: dometi i ograničenja. Novi Sad: *Visoka škola strukovnih studija za obrazovanje vaspitača u Novom Sadu*, Novi Sad, 2022.

Tabuena, Almighty C. (2021), Carabo-Cone, Dalcroze, Kodály, and Orff Schulwerk Methods: An Explanatory Synthesis of Teaching Strategies in Music Education . *International Journal of Asian Education*, Vol. 2, No. 1, march 2021. pp. 9-16 . SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3794947>

Forrai, J. (2020). A ritmus, mint a Kodály- és Pető módszer közös alkotóeleme. Ritmus a tudományok, a technika és az orvoslás körében. *A Magyar Természettudományi Társulat tudománytörténeti kötetei (3)*. Magyar Természettudományi Társulat, Budapest, pp. 35-50. doi: 10.23716

Huszár, E. (2013). A Kodály-módszer megvalósításának lehetősége a Vajdasági iskolákban. *2.Međunarodna metodička naučna konferencija: Efekti nastave metodike na kvalitetnije obrazovanje učitelja i vaspitača*. 99-104.

Wagner, A.N. (2016). Health-musicking through Dalcroze Eurhythmics. *Approaches: An Interdisciplinary Journal of Music Therapy*. Special Issue 8 (2) 2016. 118-133.

KONSULTOVANI SAJTOVI

The Nutcracker Ballet Suite: "Tea (Chinese Dance) "

<https://www.youtube.com/watch?v=Azzybr7Myg4> posećeno 20.08.2023

Dmitri Shostakovich - Waltz No. 2

<https://www.youtube.com/watch?v=phBThlPTBEg> posećeno 20.08.2023

Dalcroze Eurhythmics Stopping-Starting Quick Reaction with Greg Ristow

<https://www.youtube.com/watch?v=zsROX7pQdZM> posećeno 20.08.2023

Dalcroze Eurhythmics Whole note

<https://www.youtube.com/watch?v=poRQLOoH-Ns> posećeno 20.08.2023

Jerison Harper Lee - Dalcroze Eurhythmics 1

<https://www.youtube.com/watch?v=YxQjY1O4WYU> posećeno 20.08.2023

Somogyi

<https://www.youtube.com/watch?v=97RWGcVXcl0> (Posećeno 29.06.2023.)

Yann Tiersen - Comptine d'un autre été - l'après-midi

<https://www.youtube.com/watch?v=NvryolGa19A> (Posećeno 29.06.2023.)

01 Tutyi kő (Mezőföld)

<https://www.youtube.com/watch?v=fTR27fFLlxE> (Posećeno 29.06.2023.)

Zagyva banda - Kalocsai mars

<https://www.youtube.com/watch?v=APdqBowIUf8> (Posećeno 29.06.2023.)